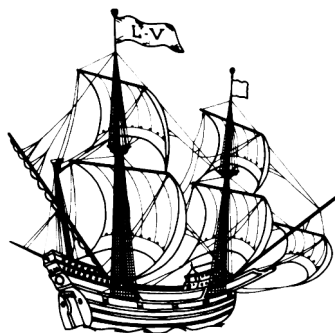

WERKEN UITGEGEVEN
DOOR DE LINSCHOTEN-VEREENIGING
XXVI

HET VERLEENEN VAN DEN NAAM AMSTERDAM, 25 APRIL 1625, AAN HET LATER
HERDOOPTE NEW-YORK.

Soo haest den ringh sloot ten naeste by ghemaect sal
zyn sal den Commis Verhulst ende den Raet terstont
by de hant doen nemen de fortificatie volgende het con-
cept N^o C. twelck ghenaemt sal werden Amsterdam, daer
aen doende graven soo veel volcx als eenichsints uyt de
bouw-lieden, bootsgesellen ende coloniers konnen gemist
werden

Soo haest den ringh sloot ten naeste by ghemaect sal
zyn sal den Commis Verhulst ende den Raet terstont
by de hant doen nemen de fortificatie volgende het con-
cept N^o C. twelck ghenaemt sal werden Amsterdam, daer
aen doende graven soo veel volcx als eenichsints uyt de
bouw-lieden, bootsgesellen ende coloniers konnen gemist
werden

De stichting van New York

in juli 1625

Reconstructies en nieuwe gegevens
ontleend aan de Van Rappard documenten

DOOR
DR. F.C. WIEDER

MET 28 KAARTEN EN PLATEN

ZUTPHEN
WALBURG PERS
2009

Heruitgave van deel XXVI van de Werken van de Linschoten Vereeniging
Oorspronkelijke uitgave: Martinus Nijhoff, Den Haag, 1925

© 2009 Linschoten-Vereeniging p/a Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

www.walburgpers.nl

Afbeeldingen stofomslag:

Voorzijde inzet: het fort en de nederzetting Nieuw Amsterdam. Aquarel van Johannes Vingboons, 1662, Nationaal Archief, Den Haag.

Voorzijde achtergrond: 't Fort nieuw Amsterdam op de Manhatans', gravure uitgegeven door J. Hartgers, 1651. (zie ook plaat 9 in dit boek)

Achterzijde: kaart van Nieuw Nederland (*Nova Belgica et Anglica Nova*) uit 1665. Weergegeven zijn de kust van de huidige staten New York, Connecticut, Massachusetts, New Hampshire en Maine. Het Noorden is rechts gesitueerd. Atlas van Loon, Amsterdam.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 juncto het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351 zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Zoveel mogelijk is getracht de eventuele rechthebbenden van de afbeeldingen te achterhalen. Rechthebbenden die in dit verband niet zijn benaderd wordt verzocht zich met de uitgever in verbinding te stellen.

Omslagontwerp: Studio TINT

Vormgeving binnenwerk: Walburg Pers

ISBN 978.90.5730.594.8

NUR 688/691

INHOUD

WOORD VOORAF BIJ DE HERUITGAVE	IX
DE GESCHIEDENIS VAN DE STICHTING VAN NEW YORK.	3
DE OORSPRONKELIJKE REGEERINGSVORM VAN NEW YORK	17
HET OUDSTE GEDEELTE VAN NEW YORK	37
<i>a.</i> De Plannen voor het Fort Amsterdam	37
<i>b.</i> De Uitvoering van Crijn Fredericksz's Instructies	47
DOCUMENTEN OVER DE BOUWERIJEN	75
DOCUMENTEN OVER DE WEGEN	83
DE VAN RAPPARD DOCUMENTEN	97
HERKOMST EN WAARDE DER VAN RAPPARD DOCUMENTEN.	99
DOCUMENT A. PROVISIONELE ORDERE. 30 MAART 1624	111
DOCUMENT B.	119
DOCUMENT C. INSTRUCTIE VOOR WILLEM VERHULST. (Januari 1625)	121
DOCUMENT D. NAERDERE INSTRUCTIE VOOR WILLEM VERHULST. 25 April 1625	135
DOCUMENT E. PARTICULIERE INSTRUCTIE VOOR CRIJN FREDE- RICKSZ. 25 April 1625	149
DOCUMENT F. BRIEF VAN ISAACK DE RASIÈRE. 22 September 1626	161
DE ORDONNANTIEN VAN 1580/1624	181
ORDONNANTIE OPT STUCK VANDE JUSTITIE	183
ORDONNANTIE VANDE POLITIEN	197
VERCLARINGE VANDE HEEREN STATEN VAN HOLLANDT ENDE WEST-VRIESLANDT, OPDE ORDONNANTIE VANDE SUCCESSIEN	215
PLACCAET OPT STUCK VANDE SUCCESSIEN AB INTESTATO.	219
AANGEHAALDE WERKEN	227
REGISTER	231

KAARTEN EN PLATEN

1. Het verleenen van den naam Amsterdam, 25 April 1625, aan het later herdoopte New York. — Van Rappard Document E, fol. 11.	Tegenover den titel Bldz.
2. De oorspronkelijke aanleg van New York door Crijn Fredericksz, in 1625. — Reconstructie	XII-XIII
3. Voorbeeld van een Vijfhoekig Fort op een Plein. Uit de belegering van Breda in 1624. — Uit H. Hugo, Obsidio Bredana armis Philippi IIII. Antverpiae, 1629.	36
4. Twëeerlei soort van binnenbouw in een fort. — Uit H. Hondius, Fortificatie. 's-Gravenhage, 1624.	40
5. Model van een Vijfhoekig Fort. — Uit Hondius, 1624.	40
6. Model van een Poort en een Bolwerk. — Uit S. Stevin, Stercktenbouwingh. Amsterdam, 1624.	40
7. Model van een Wal en Gracht. — Uit Stevin, 1624.	40
8. Een Vijfhoekige Vesting in de praktijk. — Uit Braun & Hogenberg, Stedeböck. Deel III, 1581	40
9. Het oorspronkelijke Vijfhoekige Fort Amsterdam. Gravure à rebours in: Beschryvinghe van Virginia, Nieuw Nederlandt etc. Amsterdam, Joost Hartgers, 1651	56
10. Nieuw Amsterdam (New York) in 1660. Volgens het Castello-plan. — Florence, Villa Castello.	56
11. De ligging van het oorspronkelijke Fort en de Vijf Huizen van Crijn Frederickzs, 1625, op het Castello-plan, 1660.	56
12. Het Castello-plan met verwijzingen. — Uit Stokes's Iconography, Deel II plaat 82e	58
13. Het profiel van Nieuw Amsterdam (New York) van N. Jz. Visscher, c. 1651—55. Hierop ziet men resten van de Wallen en de Bolwerken van Crijn Fredericksz, 1625	62
14. Het profiel van Novum Amsterodamum van A. Montanus, uitgegeven te Amsterdam in 1671, in: De nieuwe en onbekende Weereld", naar een tekening van c. 1650. Hierop ziet men resten van de Wallen en Bolwerken van Crijn Fredericksz, 1625	66
15. De omgeving van Henrico in Virginia, 1613. Het fort en de Wal liggen overeenkomstig het Fort en de Wal op Manhattan Island (New York). Uit: Jacobus Francus, Relationis historicae continuatio. 1613	66

16, 17, 18, 19. Schetskaarten van de wegen op de Manatus-kaart 1639. Nicoll's kaart c. 1665. d'Aux's kaart 1692.	Bldz.
Bradford-Lyne kaart 1730	68
20. Manhattan-Island op de Manatus-kaart, 1629. — Florence, Villa Castello.	87
21. De wegen op Manhattan Island in 1664. — Naar de opname toegeschreven aan Nicolls, den eersten Engelschen Gouverneur. — Londen, Britsch Museum.	93
22. De wegen op Manhattan Island in 1692. — Naar de kaart van Chev. d'Aux. — Paris, Dépôt des Cartes de la Marine	93
23. New York met den ouden Wagenweg in 1730. — Naar de handschriftkaart van Bredford. Uit Stokes' Iconography I pl. 26	93
24. New York met den ouden Wagenweg in 1730. — Naar de ge- graveerde kaart van Lyne. Uit Stokes' Iconography I, pl. 27	93
25, 26, 27, 28. Reconstructies van de Concepten, waarnaar Crijn Fredericksz in 1625 den grondslag gelegd heeft van New York	
Concept A. Het Plein van het Fort.	148
Concept B. De Landen	153
Concept C. Het Fort	153
Bij Concept C. Doorsnede van den Wal en de Gracht.	155

De hier volgende onderzoekingen zijn mogelijk geworden door de publicatie van de twee onderstaande werken:

DOCUMENTS RELATING TO NEW-NETHERLAND, 1624—1626. In the Henry E. Huntington Library. Translated and edited by A. J. F. van Laer. San Marino, California, 1924. (Aangehaald als de „Van Rappard Documenten”).

I. N. PHELPS STOKES, THE ICONOGRAPHY OF MANHATTAN ISLAND. New York 1916—24. 4 dln. Vooral deel II en IV.

(Zoo goed als alle documenten betreffende Nieuw-Nederland worden in het vierde deel van dit werk in extenso of in uittreksel medegedeeld).

De Directie der Henry E. Huntington Library, San Marino, California, heeft mij op de meest liberale wijze vergunning verleend gebruik te maken van de uitgave van de Van Rappard documenten.

De Heer I. N. Phelps Stokes te New York verleende welwillend vergunning tot het gebruik maken van eenige in zijn werk opgenomen reproducties.

Juli 1925

F. C. WIEDER

WOORD VOORAF BIJ DE HERUITGAVE

Battery Park ligt op het uiterste puntje van Manhattan. Vanaf dat punt vertrekken de veerboten naar Liberty Island en Ellis Island. Het eerste eiland is bekend vanwege het Vrijheidsbeeld, het tweede vanwege de enorme aankomsthal waar van eind negentiende tot midden twintigste eeuw miljoenen migranten Amerika binnenkwamen. De toerist die vanuit Battery Park naar de eilanden kijkt en zich langzaam omdraait naar Manhattan, voelt zich nietig tegenover het woud van wolkenkrabbers, dat zo bepalend is voor New York. Hoe de eerste Europeanen naar Manhattan hebben gekeken, weten wij niet. Henry Hudson, die het eiland in september 1609 als eerste Europeaan ontdekte, heeft daar vierhonderd jaar geleden niets over opgetekend. Na hem kwamen de schippers en de zeelieden uit Amsterdam die handel dreven met indianen. Zij verbleven slechts kort op Manhattan. De eerste kolonisten arriveerden in 1624 en verspreidden zich over een groot gebied. Zij vormden de voorhoede van een veel grotere groep, die in opdracht van de West-Indische Compagnie (WIC) het stroomgebied van de Hudson in bezit moesten nemen. De kern van de kolonie die de naam Nieuw-Nederland droeg, zou de stad Nieuw-Amsterdam worden, gelegen op de plaats waar zich nu Battery Park bevindt.

Over de stichting van Nieuw-Amsterdam was lange tijd weinig bekend. Dat veranderde toen in het voorjaar van 1910 de Van Rappard documenten bij de firma Frederik Muller en Co in Amsterdam ter veiling werden aangeboden. Een van de medewerkers van de firma, Frederik Casparus Wieder, onderwierp de collectie van Van Rappard aan een uitgebreid onderzoek en ontdekte dat de documenten waardevolle en tot dan toe onbekende informatie bevatten over de ontstaansgeschiedenis van Nieuw-Amsterdam. De collectie werd aan een Amerikaan verkocht en kwam in de Huntington Library in Californië terecht. Wieder publiceerde de Van Rappard documenten in 1925 in de Werken van de Linschoten-Vereeniging onder de titel *De stichting van New York in juli 1625*. Het is om meerdere redenen toe te juichen dat zijn zeldzaam geworden boek is herdrukt in het jaar waarin Henry Hudson vier eeuwen geleden Manhattan heeft ontdekt. Ten eerste omdat Wieder in zijn uitvoerige inleiding de wording van Nieuw-Amsterdam haarfijn uitlegt. Ten tweede omdat de documenten duidelijk

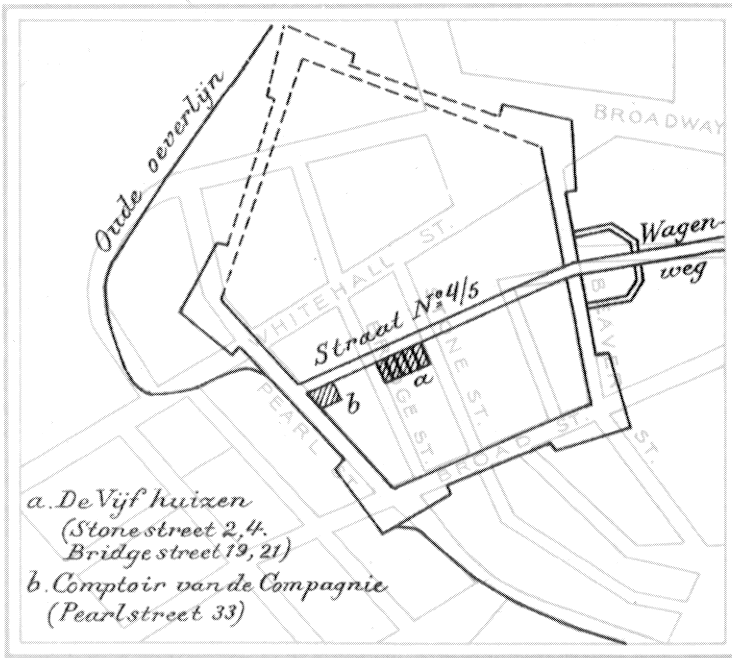
maken welke instructies de kolonisten hadden gekregen. En ten slotte omdat Wieder als groot kenner van de historische cartografie een aantal zeer vroege kaarten van Nieuw-Amsterdam en reconstructietekeningen van de aanleg ervan in zijn boek heeft opgenomen.

Uit de instructie van Willem Verhulst, de eerste directeur van de kolonie Nieuw-Nederland, blijkt dat hij van de bewindhebbers van de WIC opdracht had gekregen om een goede plaats uit te zoeken voor de stichting van de stad. Hij koos voor de strategisch gelegen en goed verdedigbare kop van Manhattan. Ingenieur Crijn Fredericksz was door de bewindhebbers belast met de aanleg van een groot vijfhoekig fort, het uitzetten van een stratenplan en de bouw van een verdedigingswal die de stad van de rest van het eiland moest scheiden. Naast een fort en huizen moesten ook landerijen voor het verbouwen van voedsel worden aangelegd. In de instructies is tevens te lezen op welke wijze de kolonie bestuurd moest worden. Maar niet alle opdrachten bleken na aankomst op Manhattan uitvoerbaar. Crijn Fredericksz bijvoorbeeld had te weinig arbeidskrachten tot zijn beschikking voor de aanleg van een groot vijfhoekig fort, en koos voor de bouw van een veel kleinere vierkante versterking.

Enkele jaren geleden publiceerde de Amerikaanse schrijver Russell Shorto de bestseller *The Island at the Centre of the World*. Daarin beschrijft hij boeiend hoe het huidige New York schatplichtig is aan de kolonisten die in 1625 op dat verlaten puntje van Manhattan de stad Nieuw-Amsterdam hebben gesticht. Shorto zelf is weer schatplichtig aan Wieder, die in zijn boek veel onbekende gegevens heeft aangedragen over de stichting en de stichters van de stad. Alleen dat al maakt de heruitgave van *De stichting van New York in juli 1625* meer dan de moeite waard. Van het oorspronkelijke fort, de huizen en de verdedigingswal die Crijn Fredericksz heeft ontworpen is niets meer terug te vinden, maar wie goed kijkt naar de oude kaarten in dit boek, ontdekt dat de loop van beroemde New Yorkse straten zoals Broadway en Wallstreet al in de zeventiende eeuw door Nederlandse kolonisten werd uitgezet.

Henk den Heijer
Voorzitter Linschoten-Vereeniging

Voorjaar 2009

Plaat 2 (uitsnede)

Uitsnede van het fort uit de oorspronkelijke aanleg van New York uitgevoerd door Crijn Fredericksz in 1625 (zie volgende twee pagina's).

HUDSON

Truinen

Wagenweg (Weg des Wagens)

Boulevard

Clare Fredericksz

- Boulevards*
- 1*
- 2*
- 3*
- 4*
- 5*
- 6*

Brooklyn

LINE

WILLIAMSBURG

Plaat 2
De oorspronkelijke aanleg van New York uitgevoerd door Crijn Fredericksz in 1625.

DE GESCHIEDENIS VAN DE STICHTING VAN NEW YORK

De stichting van New York behoort tot die gebeurtenissen in de geschiedenis, die op den tijdgenoot slechts weinig indruk maken, omdat het feit verloren gaat te midden van andere evenementen, die gerucht maken en onmiddellijk verandering brengen in den uiterlijken vorm der algemeene verhoudingen.

Hoewel voor hen, die den Oceaan overstaken, die overtocht een datum in hun leven beteekende, was het geval voor de bewindhebbers en aandeelhouders der West-Indische Compagnie één hunner ondernemingen, waarvoor hun belangstelling in de schaal lag tegenover het inkomende winstaandeel. Voor het groote publiek was de geheele stichting niet meer dan een krantenbericht.

Geen afbeelding heeft de herinnering bewaard van de octrooi-aanvraag der Compagnie van Nieuw-Nederland in 1614, nog minder is Hudson's portret gemaakt toen hij te Amsterdam zijn contract met de Oost-Indische Compagnie teekende. Eerst de historieschrijvers, die New York als wereldstad kenden, hebben ons schilderingen van die plechtigheden gegeven of hebben gewenscht, dat er oorspronkelijke voorstellingen van bestonden ¹⁾).

Het is om die reden meer begrijpelijk, dat de geschiedenis over de stichting zelf zwijgt, dan dat wij in de ons overgeleverde documenten vermelding van bijzonderheden vinden. En ook ligt het in den aard van de gebeurtenis zelf, dat naast enkele bijzonderheden die vast staan, de meeste aan twijfel onderhevig zijn en daardoor plaats open blijft voor hypothesen, en erger nog, voor overleveringen en legendes.

In dezen toestand van ongewisheid heeft de bekendmaking der Van Rappard Documenten verandering gebracht. Het is waar, zij

¹⁾ Men zie de dramatische aankleeding van het eerste feit door Brodhead in zijn *History of the State of New-York*, 1853, Deel I, bladz. 61, en het portret van Hudson in *The Tercentenary of the founding of the New-Netherland and the first settlement at Fort Orange, now the City of Albany. 1624.* Albany, 1924, overgenomen uit J. G. Wilson's *Memorial history of the city of New-York*, 1892, Deel I, bladz. 108.

veranderen niets aan het feit, dat de Hudson in 1609 door Henry Hudson ontdekt is, en wanneer ik den lezer hier ging vergasten op een verhaal dier ontdekking, zou hij recht hebben te zeggen: Dat heb ik meer gehoord.

Maar wanneer ik begin met te zeggen, dat New York gesticht is in Juli 1625 door Willem Verhulst en de zijnen, dan zal hij vragen: Hoe weet gij dat?

De Van Rappard Documenten hebben enkele punten van de oudste geschiedenis van Nieuw-Nederland vastgesteld, en dat wel enkele der voornaamste punten en op zulk een wijze, dat zich daaromheen andere historische gegevens groepeeren en daarmee die zekerheid krijgen, die ze tot nog toe misten.

In de eerste plaats toonen zij aan, dat de nederzetting op Manhattan Island plaats had in Juli 1625;

ten tweede vermelden zij de namen van een aantal stichters, in de eerste plaats Willem Verhulst, Adriaen Jorisz Thienpont, Pierre Minuit, welke laatste reeds twee jaar vroeger in Nieuw-Nederland kwam, dan we tot nog toe wisten.

Daarna komen wij uit deze stukken te *weten*, dat vóór de nederzetting op Manhattan Island reeds vestigingen in Nieuw-Nederland bestonden: behalve bij Fort Orange, aan de Delaware en op Nut Island en dat er meer dan één fort was,

en dat tijdens de vestiging in 1624 op de plaats van het latere Albany en in 1625 op Manhattan Island vrije kooplieden waren in Nieuw-Nederland, die er bleven buiten verband der West-Indische Compagnie. Van dezen had Adriaen Jorisz Thienpont zich tot de Compagnie gewend.

Bij deze zekere punten, rechtstreeks uit de stukken genomen, blijft het echter niet.

In de Instructies vervat in de Van Rappard Documenten A, C, D en E wordt bij herhaling verwezen naar den bestaanden toestand in Nieuw-Nederland, deze verwijzingen stemmen geheel overeen met de berichten van den ouden kroniekschrijver Nicolaes Wassaenaer, zoodat wij thans ook hem als volkomen betrouwbaar moeten beschouwen. Zoo kunnen wij thans door de combinatie van Document A en Wassaenaer's bericht met zekerheid vaststellen, dat de vrije koloniers van 1624, „meest Walen”, alle door-

¹⁾ Stokes, Iconography II 69. Het is waar, dat Brodhead in zijn History of the State of New-York, 1853 (Deel I, bladz. 55 en volgg.) de exploraties van Block uit dezelfde mededeeling van De Laet heeft getrokken, maar „the crucial point” dat hij het log-

gingen naar Fort Orange en dat de bouwlieden, die in 1625 overvoeren, de stichters werden van New York en dat die stichting plaats had in Juli 1625. Men treft wel Walen aan in het oudste New York: die waren, volgens den wensch der Compagnie, in deze Documenten uitgedrukt, samengetrokken op Manhattan Island van Fort Orange en van de Delaware. De door Catelina Trico op ongeveer 80-jarigen leeftijd en daarna op ongeveer 83-jarigen leeftijd (ze wist het jaar van haar geboorte niet) afgelegde verklaringen, moeten zich naar deze vaststaande feiten schikken.

Door het vermelden in deze stukken van „andere” lieden, die niet in dienst van de Compagnie zijn en geen coloniers, werpen zij licht op de voorgeschiedenis en bevestigen zij de verspreide en onzekere berichten over handeldrijvende personen vóór de regelmatige vestiging.

Twee ontdekkingen gedaan sedert het te voorschijn komen der Van Rappard Documenten in 1910, hebben gepreludeerd op de historische uitkomsten, voor de oudste geschiedenis van Nieuw Nederland verkregen door de publicatie dier Documenten.

De eerste was het terugvinden vande route van Adriaen Block in 1614, in het bekende boek van Johannes de Laet: Beschrijvinge van West-Indië, 1625. De wijze waarop hij van Cape Cod af naar het Westen elke rivier en kreek invoer toont duidelijk, dat hij de bepaalde bedoeling had de rivier door Hudson ontdekt terug te vinden, wat hem ook gelukte ¹⁾.

De tweede ontdekking was in het Archief der West-Indische Compagnie de aantekening in de Notulen der vergaderingen van Bewindhebbers van 3 November 1623, dat zich gemeld had Adriaen Jorisz Thienpont met de mededeeling, dat er nog eenige menschen waren aan de Hudson met 2 sloepen en wat koopwaren, en verzocht een schip om ze naar Holland terug te voeren ²⁾. Dit was een onmiskenbaar geluid, dat toen reeds menschen aan de Hudson zaten. Zonder de Van Rappard Documenten kon men dit bericht aldus uitleggen, dat de stichting der kolonie reeds vroeger plaats gehad had. Nu zien we in verband met uitlatingen in de Van Rappard Documenten, dat deze menschen er eenige waren uit meerdere, die in Nieuw-Nederland verblijf hielden om te handelen met de Indianen.

boek van Block voor zich had en dat Block van C. Cod af de Hudson zocht, is Brodhead ontgaan.

²⁾ Stokes II 53.

Wij kunnen thans de oudste geschiedenis van Nieuw-Nederland indeelen in 3 tijdvakken:

1°. de ondernemingen van 1609 af, die ten doel hadden de door Hudson ontdekte rivier terug te vinden, welke ondernemingen mislukten, totdat Adriaen Block en zijn medgezellen in 1614 slaagden. 1609—1614.

2°. een eenigszins regelmatige vaart van schepen uitgezonden door vrije kooplieden, gepaard met onregelmatige vestigingen van enkele personen of kleine troepen aan de oevers der Hudson, rondom fort Nassau en elders, op Manhattan Eiland, aan de Delaware en mogelijk elders. 1614—1624.

3°. regelmatige vestiging door de West-Indische Compagnie op alle plaatsen onder 2°. genoemd met Manhattan Eiland als het middelpunt. De periode der Van Rappard documenten. 1624 en volgende jaren.

Aan het hier volgende verhaal ga echter een belangrijke opmerking vooraf en dat is, dat ik alleen zal geven de echte berichten uit den tijd zelf, die door hun aard zelf als volkomen betrouwbaar moeten aangemerkt worden, en dat ik deze berichten simpel en naakt zal geven, ontdaan van alle hypothesen en kritische conclusies.

Er is in de geschiedschrijving van Nieuw-Nederland veel veranderd sinds men zich vermaakte met Van Curler, die zulke lekkere pannenkoeken kon bakken, dat zij naar hem „curlers” genoemd werden, maar in de laatste jaren heeft zich een nieuw element opgedaan, dat als een woekerplant over de echte berichten heengroeit en ze dreigt te verstikken. Dat is de methode om de kracht van een historisch bericht door vragen naar onbewijsbare gevallen te verlammen. Bijvoorbeeld het feit, dat Hudson de naar hem genoemde rivier ontdekt heeft, wordt begeleid van de vraag: „Was er geen Europeaan vóór hem aan de Hudson geweest?” We lezen het getuigenis, dat Adriaen Block de Hudson teruggevonden had. Nu vraagt men: „Was er tusschen Hudson's bezoek en Block's exploratie geen Hollander aan de Hudson?”

Zoo kan men het feit, uit de Van Rappard documenten getrokken, dat New York in Juli 1625 gesticht werd, ondermijnen met de vraag: „Was er geen nederzetting op Manhattan Island vóór Juli 1625?”

¹⁾ Bijna alle documenten, hier verder vermeld, zijn te vinden of worden genoemd in het vierde deel van I. N. Phelps Stokes, *The Iconography of Manhattan Island*. In het

Op al deze vragen zij het antwoord: best mogelijk, en nog honderd andere dingen zijn mogelijk. Geschiedenis-schrijven is echter niet het speculeeren in mogelijkheden, maar aan onze tijdgenooten getrouw rapporteeren wat wij in de oude documenten gevonden hebben.

Welnu, laat ons thans zien wat de documenten ons vertellen wat er na Hudson's bezoek aan de Hudson gebeurd is ¹⁾.

In het jaar volgende op Hudson's terugkeer zond de Koning van Engeland een ingenieur naar de Hudson om het geheele land op te nemen. Hij voltooide Hudson's exploratie en die zijner Engelsche voorgangers met de waarneming van de Zuidkust van Long Isländ.

Daarna hooren we inderdaad niet eerder van deze streek dan in 1614. Vóór 24 Juli van dat jaar kwam het schip „de Fortuyn” in Holland terug uit Amerika van de rivier Hudson met „bevervellen” ²⁾. Het had als schipper Hendrick Christiaensz; aan boord bevond zich ook Adriaen Block, die als schipper van de Tijger naar Amerika was gegaan, en de Hudson bezocht had. Hij had zijn schip door een brand verloren, en een jacht genaamd Onrust gebouwd, waarmede hij de kusten opgenomen had en dat in Amerika gebleven was.

Het daarop volgende document is het privilege van de Staten Generaal van 11 October 1614 verleend aan een Compagnie van 13 kooplieden, eigenaars van de schepen het Vosken schipper Jan de With, de Tijger schipper Adriaen Block, de Fortuyn schipper Hendrick Christiaensz, de Nachtegael schipper Thijs Volckertsen, en de Fortuyn schipper Cornelis Jacobsz May, voor vier vaarten naar het door hen ontdekte en Nieuw-Nederland genoemde land, welke vaarten binnen 3 jaar moesten zijn verricht. De kooplieden, die dit privilege aanvroegen, hadden een kaart overgelegd van het ontdekte land. Deze kaart, bekend onder den naam van „Figurative Map on vellum” bestaat nog en is een onbetwistbaar document voor de geschiedenis van Nieuw-Nederland. Het overleggen dezer kaart en het verlenen van het privilege waren een gevolg

tweede deel vindt men een uiteenzetting, opgesteld zonder den inhoud der Van Rapard Documenten te kennen.

²⁾ S. Muller Fz., Geschiedenis der Noordsche Compagnie. Utrecht, 1874, bladz. 368.

van de afkondiging der Staten Generaal van 27 Maart 1614. Daarbij beloofden zij dit privilege aan allen, die nieuw land zouden ontdekken en die ontdekking bewijzen met een kaart. Vier reedersgezelschappen hadden hun oog gericht op de door Hudson ontdekte rivier, de reeders zeggen, dat zij de ontdekking in 1614 gedaan hadden. Alleen van de Tijger en de Fortuyn, schipper Hendrick Christiaensz, weten we, dat zij de Hudson bereikten; wat de andere drie schepen betreft, kunnen wij het aannemen van de Fortuyn van Cornelis Jacobsz May, omdat zijn exploratie is aan te wijzen op de Figurative Map on vellum. Van het Vosken wordt verklaard, dat het de Hudson niet bereikte, van de Nachtegael weten we niets.

Op de kaart, die 11 Oct. 1614 werd overgelegd, staat Fort Nassau boven aan de Hudson.

Aan deze authentieke gegevens knoopten zich vast enkele berichten in De Laet en Wassenaer, die wij met vertrouwen aanvaarden kunnen, omdat zij deze gegevens aanvullen en er niet mede in strijd zijn.

Adriaen Block en Hendrick Christiaensz brachten twee Indianen mee naar Holland, die Valentijn en Orson genoemd werden naar de helden van een ridderroman, zij gingen weer naar Amerika terug, waar Orson de oorzaak werd van den dood van Hendrick Christiaensz.

Hendrick Christiaensz had het bevel op het Fort Nassau, waarvan de vorm en grootte door De Laet opgegeven worden; was hij afwezig dan werd hij vervangen door Jacob Eelkens. Het fort was 3 jaar in gebruik.

Er gaan weder twee jaar voorbij, dat wij niets van Nieuw-Nederland vernemen; in 1616 komen de Directeuren van Nieuw-Nederland een nieuw privilege vragen voor het land, dat in het Westen en Zuiden aan het in 1614 genoemde land aansloot en de Delaware omvatte. Ook thans werd een kaart overgelegd, die nog bestaat: de „Figurative Map on paper”, een niet minder kostbaar stuk dan de vorige. Deze ontdekking was gedaan door Cornelis Hendricksz van Monnikendam. Ook op deze kaart komt Fort Nassau voor, en dragen de rakken van de Hudson namen, waarbij de nog altijd bestaande van Esopus. Zij bevat bovendien een merkwaardige inscriptie, waaruit blijkt, dat een zekere Kleyntjen met zijn compagnon Westelijk van Fort Nassau langs de Susque-

hanna verkenningen verricht had. En uit het rapport van Hendricksz blijkt, dat hij drie personen behorende tot de Compagnie van Nieuw-Nederland van de Maqua's had losgekocht. Volgens Champlain waren zij in 1614 door de Indianen gevangen genomen.

In 1618, 9 Oct. verleenen de Staten Generaal, nadat het monopolie der Compagnie van Nieuw-Nederland verstreken was, een privilege aan H. Eelkins en A. J. Engel voor het schip het Schildt op Nieuw-Nederland.

In 1619 bezoekt de Engelsche zeevaarder Thomas Dermer de omgeving van Hellgate.

In 1620, 12 Feb. vernemen we, dat de Compagnie van Nieuw-Nederland van 1614 tot 1618 op dat land gehandeld heeft, en dat zij daarna nog twee schepen gezonden heeft. Anderen hebben ook schepen gezonden. De schepen moeten een heel jaar in Nieuw-Nederland blijven.

In hetzelfde jaar 1620 vindt Thomas Dermer op de Hudson diverse schepen van Amsterdam en Hoorn, die daar jaarlijks een rijken handel in huiden hadden.

Den 29 Aug. 1620 wordt aan de Staten medegedeeld, dat Cornelis Jacobsen van Hoorn commandeur van de Blijde Bootschap land ontdekt had volkrijk en vruchtbaar, overvloedig in alle soorten hout.

In 1621 komen er eenige merkwaardige besluiten van de Staten Generaal, die licht werpen op den toestand in Nieuw-Nederland. In dat jaar was met 1 Juli de West-Indische Compagnie opgericht, onder wier octrooi ook Nieuw-Nederland begrepen werd. Deze besluiten geven vergunning aan verschillende kooplieden, schepen uit te rusten om hun volk en goed terug te halen uit Nieuw-Nederland, dat hier Virginia genoemd wordt. Het zijn besluiten van 13, 14, 15, 24, 28 Sept.

Ze moeten alle terug zijn vóór 1 Juli 1622. De groep van Harrincarspel en Plancius vragen 18 Juni 1622 den termijn met 6 maanden te verlengen.

Op 15/25 Dec. 1621 zendt de Privy Council te Londen een brief aan Sir Dudley Carleton, Engelsch gezant in Den Haag, om hem te laten protesteeren tegen het uitzeylen van 6 of 8 schepen naar Nieuw-Nederland. Het antwoord van Carleton hierop van 5 Feb. 1622 is van veel beteekenis voor onze kennis van den toestand in Nieuw-Nederland: „that about fower or five years since two particular companies of Amsterdam merchants, began a trade into those parts betwixt 40 and 45 degrees, to which after their manner they gave their own names of New Netherlands a south & a north sea, a Texel, a Vlieland, & the like; whether they have ever since continued to send shippes of 30 and 40 lasts at the most to fetch furr, which is all their trade; for the providing of which they have certaine factors there continually resident trading with savages, and at this present time there is a ship at Amsterdam bound for those parts; but I cannot learne of anie Colonie eyther already planted there by these people, or so much as intended; & I have this further reason to believe there is none, because within these few months divers inhabitants of this country to a considerable number of families have bene suters unto me, to procure them a place of habitation amongst his Majesties subjects in those parts; which by his Majesties order was made known to the Directors of the plantacion, and yf these countrey men were in any such way themselves, there is small apparence they would desire to mingle with strangers & be subject to their government.”

Weer zwijgen de stukken. Vóór 1 Juli 1622 moesten de diverse handelaars hun hebben en houden uit Nieuw-Nederland teruggebracht hebben, om plaats te maken voor de West-Indische Compagnie. Van activiteit der Compagnie blijkt echter voorloopig niets.

Nog een jaar daarna zien wij zelfs een schip uitzeylen naar Nieuw-Nederland, blijkbaar niet van de W.-I. Cie. Het is het jacht de Mackerel, dat 16 Juli 1623 uit Tessel zeilt in gezelschap van de „Pigeon”, het schip met Jesse de Forest en de pères de familie aan boord die naar Guyana gaan om te zien of daar een kolonie kon gesticht worden. De Mackerel kwam eerst 12 December in Nieuw-Nederland aan, omdat het in de West-Indische wateren geloerd had op een Spaansche prijs. Daniël van Crieckenbeeck was commis op het schip.

Nu eerst komt het besluit van de W.-I. Cie een kolonie te stichten, en zijn wij genaderd tot de periode der Van Rappard Documenten. Ik stel weder de gerapporteerde feiten naar hun datum achter elkander.

3 Nov: 1623 verschijnt Adriaen Jorisz Thienpont, schipper van Mr. Pieter Coerten, voor de vergadering der XIX. In de notulen wordt het volgende hierover aangeteekend:

„Is mede gehoort Adriaen Jorisz. Thienpont Schipr. van Sr. Coerten inde Virginius geweest hebbende verclarende dat syluyden daer in rio de Montagne noch diverse restanten 2 schaloupen ende volck hebben. Waarover versoeckt datse mochten een jacht toemaecken om hare coopmanschappen te verhandelen ende hun volck thuyts te halen”.

Deze aantekening luidt den ouden toestand van vrije handelaren in Nieuw Nederland uit, het op denzelfden dag genomen besluit van Bewindhebbers luidt den nieuwen toestand in:

„Belangende het overbrengen vant volck, daarvan is nodich gedacht, dat men een schip op de Virginius sal seynden, hetwelck bij de camer van Amsterdam sal uytgerust werden met de cargasoenen van dien daertoe nodich om de negotie te continueren, tot welcken eynde sijlieden oock V off VI familien van de colonen sullen mogen medenemen om aldaer tot een begin te planten, ende sullen bij die gelegentheyt de retouren van de voorsz. restanten ende het volck cunnen alhier overbrengen.”

Men lette op de uitdrukking „V off VI familien van *de* colonen.”

Daarop volgt, mijn chronologie voortzettende, de vermelding van de volgende gebeurtenis:

„Met deselve instructie is Bastiaen Jansen, naer verkregen gesontheyt naer West-Indiën gereyst, den 25 January 1624.” Aldus staat aangeteekend in het Copieboek van den Kerkeraad van Amsterdam, loopende van 1589 tot 1635, op folio 30. ¹⁾ Deze inscriptie mist nog zijn goede verklaring, zelfs Van Laer erkent in de inleiding tot de Amerikaansche uitgave der Van Rappard Documenten, dat zij opheldering behoeft.

Laten we beginnen met op te merken, dat Bastiaen Jansz Crol ging als ziekenbezoeker of „sieckentrooster” en dat zijn uitzending alleen zin had wanneer er in Nieuw-Nederland bewoners waren, die hem noodig hadden.

¹⁾ A. Eekhof, Bastiaen Jansz. Krol, 's-Gravenhage, 1910, bladz. XII.

Voegen we daarbij, dat de Compagnie na Adriaen Jorisz Thienpont gehoord te hebben besloot een eerste schip met colonen naar Nieuw-Nederland te zenden, dan moet hij uitgevaren zijn op dat schip, en dat was de Nieuw-Nederland, op welk schip de coloniërs den 30 Maart 1624 op de hun gegeven instructies beëdigd werden.

Een beschrijving van Nieuw-Nederland, vóór de kolonisatie door de West-Indische Compagnie, vindt men bij Wassenaer op Februari 1624. Uit verschillende uitdrukkingen kan men zien, dat dit stuk ontleend is aan mededeelingen van menschen, die daar geweest waren of van daaruit geschreven hadden.

30 Maart 1624. Kort na dezen datum vaart de Nieuw-Nederland weg. De instructies der coloniërs zijn vervat in Document A der Van Rappard Documenten.

Wassenaer vertelt ons, dat de schipper van de Nieuw-Nederland Cornelis Jacobsz May van Hoorn was, die in 1624 door hem als eerste directeur van Nieuw Nederland genoemd wordt, en dat het schip 30 families vervoerde „meest Walen”; begin Mei was het aan de Hudson, de bemanning jaagt een Franschman weg, die aan den mond der Hudson lag en die daarna ook van de Delaware verdreven wordt. Het schip vaart 44 mijlen de rivier op en men bouwt daar het fort Orange, d. w. z., dat men het daar aanwezige fort versterkt, en een ander fort „Wilhelmus” op Prinses Eiland, vroeger geheeten Moordenaars-eiland; wij weten niet waar dat lag.

Dit Document A, dat aan het begin staat van de kolonisatie van Nieuw-Nederland, vertelt ons uiterst weinig over den toestand dien de coloniërs daar zouden aantreffen. Alleen wordt er gesproken over den Commandeur en zijn Raad.

Wassenaer en Baudartius geven een schildering van de bevindingen dezer coloniërs van 1624, getrokken uit hun brieven naar het vaderland. Veel wijzer worden wij niet daaruit.

Eerst het volgende Van Rappard Document, C, geeft eenig licht daarover *en* over de kwestie van de verdeeling der coloniërs over verschillende plaatsen.

Eerst de datum van dat stuk, dat ongedateerd is.

Het duurde niet lang of de in 1624 vertrokken kolonisten verwachtten kinderen en die moesten dan gedoopt worden, maar Crol

de ziekentrooster had geen bevoegdheid tot doopen. Daarom keerde hij weder terug naar Holland en verscheen 14 November 1624 voor den Kerkeraad van Amsterdam om vergunning te vragen de kinderen, waarvan de geboorte in Nieuw-Nederland verwacht werd, te doopen. De kerkeraad stond hem den 21 November toe te doopen en te trouwen.

Nu begint Document C met Sebastiaen Jansz Crol en zijn doopbevoegdheid: Willem Verhulst zal „den Sieckentrooster Sebastiaen Jansz Crol in syn bedieninghe hanthaven in conformité van *d'authorisatie* ende *instructie* door den Kerkenraet hem gegeven, ende denselven in behoorlyck respect maintaineren ende toesien dat de ghemeente aldaar in *de bedieninghe van den H. Doop* ende leesen van sermoenen, gebeden, sieckentroosten behoorlycken bij denselven werden gedient.” Men lette op de dubbele aanduiding *authorisatie* en *instructie*, de laatste had hij gekregen toen hij voor de eerste maal uitzeilde, de eerste had hij pas gekregen.

Hieruit ziet men, dat Crol met Willem Verhulst voor de tweede keer naar Nieuw-Nederland ging. Dit is het eenige houvast voor de dateering van Document C, dat dus opgesteld is na 21 November 1624. De nadere Instructie voor Willem Verhulst, Document D, werd medegegeven aan den onder-commis Gerrit Fongersz en is gedateerd 22 April 1625. Document C is dus vroeger.

Deze dateering is van het grootste gewicht, want we lezen in dit stuk wat er met de coloniers van 1624 gebeurd was, en wel, dat zij verschillende plaatsen „beslagen” hadden, dat aan één daarvan de naam gegeven wordt van „Zuyder-colonie” dat is aan de Delaware, — en dat er toen fortten waren, één boven aan de Noord rivier, d. i. de Hudson, en één op Noten Eiland, tegenover Manhattan Island.

Vóór dus de bouwlieden kwamen, die New York gesticht hebben, wordt hier authentiek vastgesteld, dat de coloniers van 1624 verdeeld werden over den omtrek van Fort Orange, de plaats van het latere Albany, aan de Delaware en op Noten Eiland, niet echter op Manhattan Island, want er wordt speciaal aan Verhulst de vrijheid gelaten allereerst een nog bekwamer plaats aan de Hudson te zoeken dan Noten Eiland. Verhulst vond die plaats op Manhattan Island.

We zien in dit stuk ook hoe het met de goederen ging van vorige vrije handelaars. Joost van den Boogaert had de opdracht gekregen een afrekening ervan op te maken. Er waren nog drie par-

tijen: 1° die medegekomen waren met Jan Brouwer, 2°. met Cornelis Jacobsz May en 3°. de goederen overgekomen van Pr. Coerten, deze waren gekomen met schipper Adriaen Jorsiz Thienpont. Zie hier dus den geheelen omvang van den particulieren handel toen de Compagnie Nieuw-Nederland ging exploiteeren.

Daarop is gevolgd de expeditie van 22 April 1625 van de Macreel, Paert, Koe en Schaep met de bouwlieden en den ingenieur Crijn Fredericksz aan boord met het plan voor den aanleg van het fort Amsterdam.

Wassenaer illustreert ook dezen tocht. Hij vertelt hoe de bewindhebber Pieter Evertsen Hulft uitgevonden had het vee zonder schade over te voeren, en hoe het vee eerst geland werd op Noten Eiland, en daarna overgebracht naar Manhattan Island, waar men besluit zich te vestigen en het groote fort aan te leggen. Nu we weten, dat de coloniers van 1624 een fort gebouwd hadden op Noten Eiland, begrijpen wij waarom het vee daargeland werd. Rekent men de reis op wat meer dan 6 weken (6 weken was de kortste reis) en daarbij het oponthoud op Noten Eiland, dan had de vestiging op Manhattan Island plaats in Juli 1625, zoodat: *de stad New York is gesticht in Juli 1625.*

Ziedaar de gebeurtenissen, die zeker plaats gehad hebben vóór de stichting van New York. Berichten waaraan men tot nog toe het recht had te twijfelen worden thans door de aanwijzingen in de Van Rappard Documenten bevestigd, andere vallen weg.

Dit is het eerste resultaat der Van Rappard Documenten.

Het tweede is:

het juiste punt op Manhattan Island waar New York begonnen is. Dit heb ik met alle uitvoerigheid aangetoond in het 3^e hoofdstuk van dit werk.

Het derde:

de oorspronkelijke regeeringsvorm van New York. Men zie hiervoor mijn tweede hoofdstuk.

Als vierde resultaat vinden we de namen van:

stichters van New York en oudste bewoners in Nieuw-Nederland.

Tot de stichters van New York behooren:

Willem Verhulst, commis

Gerrit Fongersz, onder-commis

Gerrit Isbrantsz, schipper van de Macreel.

Adriaen Jorisz Thienpont	}	Raden generael na de verkiezing van de plaats van vestiging.
Joost van den Boogaert		
Daniël van Cryeckenbeeck		
Pierre Minuyt		
Cryn Fredericxsz		
Johan Lampo, colonier		
Franchoyz Fezard	}	de vijf bouwmeesters.
Walich Jacobsz		
Jacob Lourensz		
Mattheus de Reus		
Wolfaert Gerritsz		
Jan Ides		
Jacob Lourensz Bool, smid.		

De volgende personen waren volgens de Van Rappard documenten reeds in Nieuw-Nederland aanwezig *vóór* New York gesticht werd; of zij aandeel hadden aan de stichting, behalve de gene die hierboven genoemd worden, blijkt niet.

Willem Verhulst
 Sebastiaen Janssz Crol
 Pierre Minuyt
 Joost van den Boogaert
 Jan Brouwer
 Cornelis Jacobsz May
 Adriaen Jorisz Thienpont
 Daniel van Cryeckenbeeck
 Franchoyz Fezard
 Johan Lampo

Ten slotte worden in deze stukken nog de volgende personen genoemd *na* de stichting van New York, ook zij kunnen aandeel gehad hebben aan die stichting; natuurlijk Isaac de Rasière niet, van wien we weten dat hij later kwam. Van dezen is het niet zeker, dat zij op Manhattan Eiland waren.

Isaacq Hendricxsz
 Pieter Barentsz
 Jacob Jopsz
 Oelle
 Geurt van Gelder
 Heindrick Conduyt
 Govert Prs Buyck
 Aernou Renny

Pieter Pietersz Billevelt
Isaac de Rasière.

De Heer A. J. F. van Laer heeft in de inleiding en de aantekeningen op de Amerikaansche uitgave der Van Rappard Documenten al de bekende bijzonderheden aangaande deze personen bijeengebracht en heeft de stukken met gegevens uit andere documenten betreffende Nieuw-Nederland toegelicht.

Ik verwijs hiervoor naar den hierachter volgenden tekst der Van Rappard documenten. Ik voeg daaraan enkele verklaringen toe, grootendeels genomen uit de Nederlandsche geschiedenis, waaraan ik eenige opmerkingen van taalkundigen aard verbind.
